



УДК 378.015.31

## THEORETICAL ASPECTS OF STUDYING CONTINUOUS PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

### ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

**Сидоренко Ю. В. / Sydorenko Yuliia***аспірантка, УДУ імені Михайла Драгоманова / PhD student,  
ORCID: 0009-0008-7060-9707**Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University,  
викладачка психолого-педагогічних дисциплін /**Lecturer of Psychological and Pedagogical Disciplines**КЗКОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж» /  
Bila Tserkva Humanities and Pedagogical Vocational College  
Bila Tserkva, Ukraine, 09111*

**Анотація.** Актуальність дослідження зумовлена масштабними трансформаційними процесами в суспільстві та потребою формування сучасного, конкурентоспроможного педагога, здатного до безперервного професійного саморозвитку. Особлива увага приділяється підготовці та перепідготовці вчителів початкової школи, які виступають носіями загальнолюдських цінностей і формують особистість підростаючого покоління. У статті розглянуто сучасні концепції професійного саморозвитку, включаючи акмеологічний та діяльнісний підходи, що визначають педагогів як активних суб'єктів власного професійного вдосконалення. Проаналізовано погляди провідних українських та зарубіжних дослідників на сутність і структуру професійного саморозвитку, його ключові компоненти та роль цінностей у педагогічній діяльності. Особливу увагу приділено інноваційним технологіям, таким як селф-коучинг та х'ютагогіка, які сприяють розвитку особистісної автономії, самостійності та творчої ініціативи педагога. Показано, що професійна компетентність сучасного вчителя формується не лише через освітній процес, а й через практичну діяльність, участь у професійних спільнотах та інтеграцію здобутих знань у реальні педагогічні ситуації. Розглянуто міжнародний досвід післядипломної підготовки педагогів у Фінляндії, Великій Британії, США, Німеччині та Казахстані, що підтверджує значення безперервного професійного розвитку та адаптації до сучасних освітніх вимог. Висвітлено теоретичні основи формування професійного потенціалу вчителя та механізми саморозвитку, що дозволяють ефективно планувати індивідуальну освітню траєкторію. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення програм післядипломної освіти та розробки індивідуальних стратегій професійного зростання педагогів.

**Ключові слова:** професійний саморозвиток, безперервна освіта, х'ютагогіка, селф-коучинг, діяльнісний підхід, педагогічна компетентність, цінності педагога, післядипломна освіта, підготовка вчителів початкової школи.

#### Вступ.

Актуальність дослідження зумовлена масштабними трансформаційними процесами, що відбуваються в усіх сферах суспільного життя. У сучасних,



складних соціальних умовах, які характеризуються динамічними змінами, глобальним оновленням не лише технологічного середовища, а й системи цінностей та інших суспільних сфер, особливої ваги набуває проблема відповідності професійної підготовки педагогів вимогам реальної освітньої практики. Шляхи її розв'язання доцільно розглядати у контексті безперервного професійного розвитку та саморозвитку особистості впродовж життя.

Зазначене питання є особливо актуальним у підготовці та перепідготовці вчителів початкової школи, оскільки саме вони виступають носіями та трансляторами загальнолюдських цінностей для підростаючого покоління. Сучасне українське суспільство висуває соціальне замовлення на формування конкурентоспроможного педагога, орієнтованого на постійне самовдосконалення й професійне зростання. Відтак важливою складовою освітнього процесу у педагогічних закладах вищої освіти є забезпечення належної підготовки та перепідготовки учителів початкової школи і формування їхньої готовності до безперервного професійного саморозвитку.

### **Основний текст.**

На початку III тисячоліття відбувається поглиблення та прискорення загальносвітових, соціально-економічних, політичних і соціокультурних процесів, які визначають розвиток людства на сучасному етапі його життєдіяльності. Глобальні суспільні трансформації мають системний, динамічний і незворотний характер, що зумовлено науково-технічним прогресом, інтенсивною інформатизацією, комп'ютеризацією та демократизацією суспільного життя. Змінювані умови існування вимагають не лише адаптації до нових реалій, а передусім розвитку особистості педагога, збагачення її індивідуальності відповідно до тенденцій сучасного суспільного поступу.

В особливих умовах сучасності роль освіти набуває виняткового значення, адже саме вона здійснює безпосередній і найпотужніший вплив на формування особистості. Освіта є соціальним інститутом, через який проходить кожна людина, набуваючи ознак особистості, фахівця й громадянина. Діяльність



учителя є ключовим чинником реалізації державної політики у сфері формування інтелектуального та духовного потенціалу нації, розвитку науки, збереження й примноження культурної спадщини, а також становлення особистості майбутнього громадянина.

Розробка та запровадження Концепції Нової української школи поставила нові вимоги до підходів до навчання, що ґрунтуються на засадах педагогіки партнерства, взаємодії та співпраці між здобувачами освіти й учителями, відмови від авторитарної моделі комунікації. Це потребує переосмислення ролі як педагога, так і учня. Новий професійний стандарт, який утверджує професійну свободу педагогів, водночас покладає на них високу відповідальність за результати освітнього процесу та формування особистості здобувача освіти.

Однією з провідних тенденцій сучасної вищої педагогічної освіти виступає орієнтація на підготовку фахівців до безперервного професійного саморозвитку, оскільки потреба у постійному вдосконаленні професійної компетентності набуває особливої актуальності та узгоджується із сучасними суспільними запитами громадян України.

Концепція безперервної освіти забезпечує можливість систематичного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності та наступності в навчальному й виховному процесах, а також перетворює здобуття освіти на тривалий процес протягом усього життя людини. Сучасний учитель повинен бути теоретично й практично здатним аналізувати власні професійні компетенції та на цій основі формувати програму подальшого професійного розвитку на будь-якому етапі своєї діяльності.

У контексті даного дослідження проаналізовано наукові розробки проблеми професійної підготовки та перепідготовки вчителів, які висвітлено в працях провідних вітчизняних і зарубіжних дослідників, серед яких можемо зазначити праці О. Акімової, А. Алексюка, В. Андрущенко, Є. Барбіної, Л. Василенко та І. Василенко, Л. Вовк, О. Гомонюк, О. Дубасенюк, Ю. Драгнєв, В. Кременя, Н. Ничкало, Р. Гуревич, В. Фрицюк, Н. Костенкота, О. Кучерявий, М. Ілляхова, В. Пелагейченко та інші.



За Ю. Драгнєвим, саморозвиток майбутнього педагога охоплює не лише усвідомлення власної професійної ідентичності, а й постійне прагнення до самовдосконалення, що передбачає цілеспрямоване поглиблення знань, формування професійних умінь і розвиток практичних навичок, необхідних для ефективної педагогічної діяльності. У структурі саморозвитку виокремлюють основні компоненти: особистісне становлення, творчу самореалізацію, інтелектуальний прогрес і професійне вдосконалення. Зазначені елементи перебувають у взаємозалежності та забезпечують цілісний процес формування майбутнього педагога як компетентного, відповідального й ініціативного фахівця [4].

Деякі дослідники розглядають саморозвиток як закономірну тенденцію до саморозкриття та розгортання творчого потенціалу особистості, як усвідомлений процес самовдосконалення, спрямований на досягнення ефективної самореалізації на основі поєднання внутрішньо мотивованих прагнень та зовнішніх соціальних впливів; цілеспрямовану та багатоаспектну самозміню, яка забезпечує максимальне духовно-моральне та діяльнісно-практичне самозбагачення, саморозгортання і самоздійснення.

В праці К. Бабак розглядається професійний розвиток особистості як процес соціалізації в онтогенезі, спрямований на оволодіння професійними ролями, мотивацією, знаннями, вміннями та навичками. Основними чинниками цього процесу є впливи середовища та активність самого суб'єкта. Професійний розвиток відбувається послідовно, відповідно до вікових етапів, на яких формуються нові психічні утворення та професійні якості, що забезпечують ефективне виконання трудових функцій і підготовку до наступного етапу розвитку.

Л. Василенко та І. Василенко професійно-особистісний саморозвиток розглядають як безперервний процес удосконалення, що охоплює як особистісну, так і професійну сфери життєдіяльності. Дослідники наголошують, що рушійною силою цього процесу є активна взаємодія внутрішніх потреб особистості з важливими зовнішніми чинниками. Йдеться про глибоку



інтеграцію професійних знань, педагогічних умінь, ціннісних орієнтацій і норм, яка сприяє не лише підвищенню рівня професіоналізму, а й розвитку педагогічної майстерності. У цьому контексті особистість постає не об'єктом впливу, а суб'єктом власного розвитку, що свідомо формує внутрішній світ, творчо реалізує себе в професійній діяльності та постійно прагне до пошуку нових способів розв'язання педагогічних завдань і вдосконалення власної професійної позиції [3].

Професійний саморозвиток розглядається як внутрішньо зумовлений процес прогресивної самозміни особистості, що проявляється у підвищенні якості професійної діяльності. О. Власова визначає його як багатокомпонентний особистісно й професійно значущий процес, який сприяє формуванню індивідуального стилю діяльності, осмисленню передового досвіду та власної самостійної практики, а також слугує засобом самопізнання та самовдосконалення. У науковій літературі безперервний професійний саморозвиток педагога визнається ключовим елементом його фахової діяльності, без якого вона вважається неефективною [2].

Отже, професійний саморозвиток доцільно розглядати як усвідомлений процес самопізнання, самопроектування та особистісного вдосконалення, спрямований на досягнення високого рівня професійної компетентності та майстерності. При цьому особлива увага приділяється розвитку особистісної спрямованості на самоактуалізацію, внутрішньої мотивації до професійного зростання та здатності до самовизначення у професійній діяльності.

Ідея саморозвитку особистості посідає ключове місце в концепціях людини, розроблених В. Зінченком, А. Маслоу, К. Роджерсом та іншими дослідниками, і є однією з основних засад гуманістичної психології – одного з провідних і найвпливовіших напрямів сучасної психологічної науки та практики. Водночас концепція «самості», що охоплює поняття самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення, має визначальне значення й у теоретичних засадах акмеології.

У межах акмеологічного підходу саморозвиток розглядається як



цілеспрямований процес актуалізації потенційних можливостей особистості, що передбачає поступове розгортання раніше наявних, але латентних задатків, здібностей, умінь і якостей, а також формування нових характеристик, які раніше не були притаманні індивіду. Відтак, розкриття вже наявних потенційних ресурсів можна інтерпретувати як прояв особистісного саморозвитку, тоді як виникнення та формування нових властивостей і професійно значущих якостей – як прояв професійного саморозвитку особистості.

Професійний саморозвиток педагогів, відповідно до акмеологічних позицій (О. Дубасенюк, Л. Рибалко та ін.), описується як процес формування особистості, орієнтованої на досягнення найвищих професійних результатів та безперервне професійне самовдосконалення. Термін «акме» з грецької мови перекладається як «вершина» або «розквіт», тому акмеологія досліджує можливості людини досягати власних вершин творчого та особистісного розвитку. У контексті нашого дослідження професіоналізм пов'язується з високим рівнем готовності до безперервного професійного саморозвитку. У професійному розвитку «акме» означає найвищі рівні фахових досягнень, можливі для особистості на конкретному етапі її професійного становлення, що проявляються у сформованості особистості як суб'єкта професійної діяльності, рівні фахового спілкування та зрілості професіонала, що, своєю чергою, сприяє зростанню різних видів професійної компетентності. Різні форми професійних «акме» проявляються через розвиток професійної компетентності, зокрема через готовність до безперервного професійного саморозвитку [5; 10].

Професійний саморозвиток педагога є процесом розвитку особистості, орієнтованої на найвищі професійні досягнення. Це впливає на трансформацію мотиваційної сфери педагога, в якій, більш яскраво, ніж раніше, проявляються загальнолюдські цінності; розвиток здатності на інтелектуальному рівні планувати та впроваджувати в практику ті дії й вчинки, що відповідають цим цінностям; підвищення здатності мобілізувати себе для подолання об'єктивних труднощів, що перешкоджають прояву самостійності та реалізації дій відповідно до означених цінностей; а також більш об'єктивне оцінювання власних сильних



і слабких сторін та готовності до нових, більш складних дій і вчинків. Науковець особливо наголошує на феномені «потенціал професійного саморозвитку», завдяки якому педагог набуває нової якості, яка стає активним суб'єктом власної прогресивної професійної діяльності, свідомо вибудовуючи її стратегію.

На думку Н. Свещинської, В. Франкла та інших учених, добір змісту, методів і форм підготовки педагогічних працівників до безперервного професійного саморозвитку має здійснюватися з урахуванням їхніх ціннісних орієнтацій. Аксиологічний підхід, будучи невід'ємною складовою сучасної педагогічної парадигми, орієнтує освітній процес на людину як найвищу суспільну та духовну цінність.

Підготовка педагогічних кадрів до безперервного професійного саморозвитку передбачає обов'язкове звернення до системи цінностей та механізмів їх трансформації із суспільних у особистісно значущі. Саме цінності виступають змістовим ядром професійної освіти, забезпечуючи її спрямованість на розвиток особистості та формування стійкої потреби у професійному самовдосконаленні.

В. Фрицюк, проаналізувавши різні наукові підходи, виокремлює такі професійні цінності педагога: цінності-цілі – відображають значення та сутність цілей професійно-педагогічної діяльності; цінності-засоби – визначають значення засобів і способів реалізації професійно-педагогічної діяльності; цінності-стосунки – розкривають значення та зміст міжособистісних відносин як основного механізму функціонування цілісної педагогічної діяльності; цінності-знання – відображають значення психолого-педагогічних знань у процесі здійснення педагогічної діяльності; цінності-якості – характеризують значення та зміст особистісних якостей педагога, зокрема взаємопов'язаних індивідуальних, особистісних, комунікативних і професійних рис, що проявляються у спеціальних здібностях, таких як творчість, здатність до проектування власної діяльності та, на нашу думку, сприяють безперервному професійному саморозвитку [12].

Проаналізувавши погляди Н. Свещинської, можна стверджувати, дійти



висновку, що усвідомлений вибір певної цінності, зокрема безперервного професійного саморозвитку, формує у особистості своєрідну довгострокову стратегію поведінки та окреслює тривалу змістову перспективу діяльності. Цінності визначають значущість явищ, предметів реальної дійсності та культурних феноменів з урахуванням їхньої відповідності або невідповідності потребам суспільства, соціальних спільнот, груп і конкретного індивіда. Ціннісні орієнтації репрезентують відносно стабільну систему цінностей особистості, що проявляється у здатності суб'єкта цілісно усвідомлювати та переживати явища чи предмети, а також здійснювати вибірково-оцінну діяльність. Отже, ціннісні орієнтації виступають внутрішнім компонентом свідомості та самосвідомості особистості. Сукупність особистісних і професійних цінностей визначає процес саморозвитку, модулює його динаміку та слугує ключовим механізмом, який забезпечує ефективне самовдосконалення на всіх етапах особистісного й професійного становлення.

Вивчивши погляди науковці діяльнісного підходу, можемо стверджувати, що підготовка педагогів до безперервного професійного саморозвитку стає помітною лише в процесі діяльності. Діяльнісний підхід можна визначити як організацію навчання та виховання, за якої педагог виступає активним суб'єктом пізнання. У такому підході цілеспрямовано формуються навчальні уміння щодо професійного саморозвитку, плануються етапи діяльності з професійного самовдосконалення, здійснюється їх виконання та регулювання, контролюється готовність до саморозвитку, а також проводиться аналіз і оцінка результатів власної діяльності. Саме через діяльність і в процесі діяльності педагог реалізує власну особистість, відбувається його самоактуалізація та професійний саморозвиток.

С. Безбородих вважає, що діяльнісний підхід є одним із шляхів формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця, оскільки засвоєння структури та технології професійної діяльності сприяє самоорганізації, самореалізації та самоконтролю, як ключовим складовим професіоналізму. Завдяки діяльності особистість отримує можливості для саморозвитку та визначення перспектив



професійного становлення. Безперервний розвиток педагогів передбачає поєднання професійного навчання та саморозвитку, з акцентом на організацію процесів формування конкурентоспроможних та особистісних здібностей, які проявляються в різних видах діяльності [1].

Отже, діяльнісний підхід у навчанні базується на особистісному включенні педагога в процес професійного саморозвитку, коли компоненти діяльності ним самим спрямовуються й контролюються. Самостійна робота з навчальним змістом забезпечує його усвідомлене та міцне засвоєння, сприяє розвитку інтелекту, формуванню здатності до самонавчання, самоосвіти, самоорганізації та безперервного професійного саморозвитку.

Професійна компетентність педагога трактується як інтегральна сукупність його теоретичних знань і практичних умінь, що забезпечують здатність ефективно здійснювати педагогічну діяльність. У межах даного дослідження готовність до професійного саморозвитку розглядається як ключовий компонент професійної компетентності сучасного вчителя.

Основні показники професійної компетентності включають: особистісні та психологічні якості, усвідомлення ролі педагога у вихованні громадянина і патріота, безперервне підвищення загальної та професійної культури, пошукову діяльність, володіння методами педагогічного дослідження, конструювання власного педагогічного досвіду, результативність навчально-виховного процесу та активну педагогічну діяльність, спрямовану на розвиток особистості учня й учителя. Безперервний професійний саморозвиток, за В. Пелагейченком, передбачає пошукову діяльність педагога, яка на основі знань, умінь, навичок і усвідомлення своєї ролі в суспільстві забезпечує оптимальну організацію навчально-виховного процесу та сприяє формуванню творчої особистості [9].

В. Ковальчук приділяє значну увагу зарубіжному досвіду професійного розвитку педагогів, акцентуючи особливу увагу на післядипломній освіті. Зокрема, у Казахстані у співпраці з Кембриджським університетом було розроблено зміст і методологію багаторівневих курсів професійного розвитку вчителів, що включають сім модулів: новітні педагогічні технології; розвиток



критичного мислення; критеріальне оцінювання навчальних досягнень; менеджмент у середній освіті та навчання на основі компетенцій у контексті переходу на 12-річну систему освіти; застосування ІКТ та «e-learning» у освітньому процесі; сучасні технології роботи з обдарованими учнями; психолого-педагогічні особливості викладання для конкретних вікових груп школярів [7].

У Фінляндії професійний розвиток педагогів реалізується через адресне, каскадне та кооперативне навчання, а також на основі аналізу власного досвіду. Щомісяця вчителі виділяють 2–3 дні для підвищення кваліфікації, які включено до їхнього педагогічного навантаження. У разі відмови від участі в курсах керівник закладу має право скоротити відповідну частину заробітної плати, що виступає стимулом для активного професійного розвитку та підвищення кваліфікації педагогів [13, с. 142].

Неперервна освіта вчителів у Великій Британії орієнтована на формування індивідуальної стратегії та стилю викладання педагогів, здатних до саморозвитку, що, за словами Ю. Кіщенко, забезпечується не лише науковим обґрунтуванням, а й ретельним технологічним опрацюванням. Основною метою системи підвищення кваліфікації є ознайомлення вчителів із сучасними досягненнями теорії та практики педагогічної діяльності, прогресивними педагогічними технологіями, а також розвиток у них навичок самостійного здобуття знань, необхідних для професійного розвитку [6, с. 16].

Важливе значення у професійному розвитку педагогів у США мають колегіальні форми взаємодії, серед яких особливе місце займають асоціації вчителів. Основними цілями їхньої діяльності є підвищення якості освіти та окремих її напрямів, поліпшення навчальних досягнень учнів і сприяння професійному розвитку педагогів [15].

Освітні заклади Німеччини забезпечують учителям гнучкі та динамічні форми навчання, спрямовані на стимулювання професійного розвитку. До групових форм підвищення кваліфікації відносяться: кваліфікаційні курси для присвоєння вищого категоріального рівня; спеціалізовані проблемні курси та



семінари, що сприяють впровадженню нововведень у шкільну практику та освоєнню нових професійних функцій; предметно-методичні конференції, конкурси, симпозіуми та науково-популярні сесії; інформування педагогів про актуальні наукові досягнення, правові та організаційні зміни; цикли лекцій і підготовчі курси для здобуття додаткової спеціальності.

Селф-коучинг є однією з інноваційних технологій, що сприяє формуванню у педагога творчого, мотивованого та інноваційно мислячого фахівця. Він виступає як технологія педагогічного самонаставництва, професійної самореалізації та самовдосконалення, базуючись на прийнятті вчителем відповідальності за власні думки, дії, звички та розвиток професійних компетенцій, педагогічної творчості й майстерності. Основою селф-коучингу є ідея унікальності кожного педагога, який має власні професійні потреби, цілі, інтереси, мотиви, можливості та ресурси. Ключовим завданням є визначення індивідуальних способів, форм і підходів для професійного розвитку, що дозволяє вчителю виступати власним наставником і успішно будувати та реалізовувати індивідуальну освітню траєкторію.

Селф-коучинг розглядається як форма самонаставництва, що передбачає особистісне тренування та реалізацію програм професійного й особистісного розвитку.

В. Сидоренко визначає наступні переваги селф-коучингу: «повністю сам контролюєш коучинговий процес; змінюєш свій мейндсет (від англ. склад розуму, тип мислення, образ мислення); перед собою завжди чесний, відкритий; безкоштовна участь; сам відповідаєш за власний результат» [11].

Тобто, у процесі селф-коучингу вчитель самостійно визначає проблемні сфери, фокусуючись на найбільш суперечливих та непродуктивних аспектах свого професійно-діяльнісного, індивідуально-особистісного та мотиваційного розвитку.

У результаті проведеного теоретичного аналізу окреслено особливості нового педагогічного підходу, відомого як «х'ютагогіка», який розглядається як інтеграція передових інноваційних практик організації самоосвіти та пошуку



ефективних шляхів саморозвитку шляхом свідомого залучення особистості в освітній процес. Даний підхід також спрямований на привернення уваги педагогічної спільноти до формування нової парадигми освіти, у якій особистість виступає менеджером власних знань. Х'ютагогіка трактує безперервну освіту як стиль життя, а самоосвіту – як провідну форму навчання. Таким чином, вона окреслює зародження нового наукового напрямку, який можна умовно визначити як педагогіку самостійного навчання.

Термін «х'ютагогіка» вперше означено в праці С. Хейс та С. Кеньйон «Від андрагогіки до х'ютагогіки».

Л. Блашке підкреслює, що х'ютагогіка розширює та поглиблює андрагогічний підхід. Якщо в андрагогіці навчальний план, завдання, проблемні питання для обговорення та система оцінювання формуються з урахуванням потреб здобувача освіти, то в х'ютагогіці сам здобувач освіти стає менеджером власної освіти: викладач (фасилітатор) лише надає освітній контент і навчальні матеріали, а студент обирає курс, проектує його виконання та створює індивідуальну карту навчання. Водночас дискусії з викладачем залишаються важливою складовою освітнього процесу [14].

О. Нікулочкіна здійснила спробу систематизації відмінностей між педагогікою, андрагогікою та х'ютагогікою. Вона трактує педагогіку як науку про виховання та освіту дітей шкільного віку, андрагогіку – як науку про освіту дорослих, а х'ютагогіку – як науку про самоосвіту. Х'ютагогічний підхід передбачає гнучку організацію навчання, у межах якої консультант (реальний або віртуальний) надає навчальні ресурси, тоді як здобувач освіти самостійно визначає хід власного навчання, коригує програму, зміст, методи та систему оцінювання результатів своєї діяльності [8].

### **Висновки.**

Аналіз різних концепцій цього явища дозволяє виділити два основні підходи до тлумачення сутності професійного саморозвитку. Представники першого підходу розглядають його як процес, що здійснюється через самоствердження, самовдосконалення та самоактуалізацію. Другий підхід пов'язує професійний



саморозвиток із інтеграцією особистості в конкретну систему професійної діяльності.

Професійний розвиток сучасного вчителя початкової школи забезпечується насамперед через існуючу в суспільстві систему професійної освіти, яка спрямована на формування необхідних якостей та здобуття кваліфікацій для успішного виконання професійних функцій протягом працездатного віку. Окрім освітнього процесу, професійні компетентності – знання, уміння, навички, цінності та інші функціональні характеристики – розвиваються також через участь у відповідній практичній діяльності та через вплив контекстного середовища.

Отже, можна зробити висновок, що для України актуальним є створення нової системи підготовки педагогів, яка включала б не лише вдосконалення післядипломної освіти з урахуванням передового зарубіжного досвіду, а й інтеграцію підготовки учителів до безперервного професійного саморозвитку.

#### Література:

1. Безбородих С. М. Особистісно-діяльнісний підхід у розвитку конкурентоспроможного педагога. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2013. Вип. 28. С. 19-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped\\_2013\\_28\\_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2013_28_6)
2. Білоус О. В., Самойленко П. В. Педагогічна практика як чинник професійного саморозвитку майбутнього вчителя. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія.* 2021. Випуск 65. с.55-62.
3. Василенко Л. П., Василенко І. А. Психолого-педагогічні умови активізації особистісно-професійного саморозвитку майбутнього педагога. *Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації.* 2011. № 2. URL: <http://www.socialscience.com.ua/публікація/505>.
4. Драгнєв Ю. Професійний і особистісний саморозвиток майбутнього вчителя фізичної культури як необхідна умова професійного вдосконалення.



*Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2011. № 4. С. 132–138.

5. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: методологія, теорія, практика : монографія. Т. 1. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 400 с.

6. Кіщенко Ю. В. Формування професійної майстерності вчителя в системі педагогічної освіти Англії та Уельсу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2000. 20 с.

7. Ковальчук В. І. Професійний розвиток учителів: зарубіжний досвід. URL: <http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/485-profesijnij-rozvitok-uchiteliv-zarubizhnij-dosvid>

8. Нікулочкіна О. В. Х'ютагогіка як учіння про самоосвіту: сучасні інформаційно-комунікаційні технології супроводу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 41. С. 231-236. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto\\_2015\\_41\\_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2015_41_33).

9. Пелагейченко В. Ключові компоненти компетентності вчителя. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2009. № 2. С. 55-60. URL: <http://osvita.ua/school/method/9170>

10. Рибалко Л. С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Харків. 2008. 45 с.

11. Сидоренко В. В. Селф-коучинг (самонаставництво) як технологія професійного розвитку педагога Нової української школи : спецкурс. Київ : Агроосвіта, 2020. 94 с.

12. Фрицюк В. А. Професійний саморозвиток майбутнього педагога: моногр.. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. 364 с.

13. Asunta T. Developments in Teacher Education in Finland. *In-service Education and Training*. 2011. p. 137-146.

14. Blaschke L. M. Heutagogy and Lifelong Learning: A Review of Heutagogical Practice and Self-Determined Learning. URL: <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/1076/2087>

15. Dobbins R., Pettman B. Self-development: The nine basic skills for business



success. *The Journal of Management Development*. 1997. V.16 (8). P. 521-667.

#### References.

1. Bezborodykh, S.M. (2013). Person-activity approach in the development of a competitive teacher. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Pedagogy. Social Work*, Issue 28, 19–21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped\\_2013\\_28\\_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2013_28_6) [in Ukrainian].
2. Bilous, O.V., & Samoilenko, P.V. (2021). Pedagogical practice as a factor of professional self-development of a future teacher. *Scientific Notes of M. Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University. Series: Pedagogy and Psychology*, Issue 65, 55–62. [in Ukrainian].
3. Vasylenko, L.P., & Vasylenko, I.A. (2011). Psychological and pedagogical conditions for activating personal-professional self-development of a future teacher. *Education of the Region. Political Science, Psychology, Communications*, No. 2. URL: <http://www.socialscience.com.ua/публікація/505> [in Ukrainian].
4. Dragnev, Yu. (2011). Professional and personal self-development of a future physical education teacher as a necessary condition for professional improvement. *Pedagogy and Psychology of Vocational Education*, No. 4, 132–138. [in Ukrainian].
5. Dubaseniuk, O.A. (2015). *Professional Pedagogical Education: Methodology, Theory, Practice* (Vol. 1). Zhytomyr: ZhDU Publishing, 400 p. [in Ukrainian].
6. Kishchenko, Yu.V. (2000). Formation of professional mastery of a teacher in the system of pedagogical education in England and Wales: Author's abstract of Candidate of Pedagogical Sciences dissertation, Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].
7. Kovalchuk, V.I. Professional development of teachers: foreign experience. URL: <http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/485-profesijnij-rozvitok-uchiteliv-zarubizhnij-dosvid> [in Ukrainian].
8. Nikulochkina, O.V. (2015). Heutagogy as a theory of self-education: modern ICT support technologies. *Pedagogy of Creative Personality Formation in Higher and General Education Schools*, Issue 41, 231–236. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto\\_2015\\_41\\_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2015_41_33) [in Ukrainian].
9. Pelahieichenko, V. (2009). Key components of teacher competence. *Open Lesson: Developments, Technologies, Experience*, No. 2, 55–60. URL: <http://osvita.ua/school/method/9170> [in Ukrainian].
10. Rybalko, L.S. (2008). Acmeological Foundations of Professional-Pedagogical Self-Realization of a Future Teacher: Author's abstract of Doctor of Pedagogical Sciences dissertation, Kharkiv, 45 p. [in Ukrainian].
11. Sydorenko, V.V. (2020). *Self-Coaching (Self-Mentoring) as a Technology for Professional Development of a Teacher of the New Ukrainian School: Special course*. Kyiv: Agroosvita, 94 p. [in Ukrainian].
12. Fritsiuk, V.A. (2016). *Professional Self-Development of a Future Teacher*. Vinnytsia: Nilan LTD, 364 p. [in Ukrainian].
13. Asunta, T. (2011). Developments in Teacher Education in Finland. *Inservice Education and Training*, 137–146.
14. Blaschke, L.M. Heutagogy and Lifelong Learning: A Review of Heutagogical Practice and Self-Determined Learning. URL: <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/1076/2087>
15. Dobbins, R., & Pettman, B. (1997). Self-development: The nine basic skills for business success. *The Journal of Management Development*, 16(8), 521–667.

**Abstract.** *The relevance of the study is determined by the large-scale transformational processes in society and the need to develop a modern, competitive teacher capable of continuous professional self-development. Special attention is paid to the training and retraining of primary school teachers, who act as bearers of universal human values and shape the personality of the younger generation. The article examines contemporary concepts of professional self-development, including acmeological and activity-based approaches, which define teachers as active agents of*



*their own professional improvement. The views of leading Ukrainian and international researchers on the essence and structure of professional self-development, its key components, and the role of values in pedagogical activity are analyzed. Particular attention is given to innovative technologies such as self-coaching and heutagogy, which promote personal autonomy, independence, and creative initiative of the teacher. It is shown that the professional competence of a modern teacher is formed not only through the educational process but also through practical activities, participation in professional communities, and the integration of acquired knowledge into real pedagogical situations. The international experience of in-service teacher training in Finland, the United Kingdom, the USA, Germany, and Kazakhstan is reviewed, highlighting the importance of continuous professional development and adaptation to contemporary educational requirements. Theoretical foundations for the formation of a teacher's professional potential and self-development mechanisms are outlined, enabling effective planning of an individual educational trajectory. The results of the study can be applied to improve postgraduate education programs and develop individualized strategies for teachers' professional growth.*

**Keywords:** *professional self-development, continuous education, heutagogy, self-coaching, activity-based approach, pedagogical competence, teacher values, postgraduate education, primary school teacher training.*

Статтю надіслано: 18.10.2025р.

© Сидоренко Ю.В.